

VIIES PÜHAPÄEV PÄRAST NELIPÜHA AD 2025
Lk 6:36–42 (Jn 3:1–5.10; 4:1–11 või Sk 8:16–17; Rm 14:7–12)

36 «Olge armulised, nagu teie Isa on armuline!

37 Ärge mõistke kohut, ja ka teie üle ei mõisteta kohut! Ärge mõistke hukka, ja ka teid ei mõisteta hukka! Andke andeks, ja teile antakse andeks!

38 Andke, ja teile antakse – hea, tihedaks vajutatud, raputatud, kuhjaga mõõt antakse teie rüppe, sest selle mõõduga, millega teie mõõdate, mõõdetakse teile tagasi.»

39 Aga Ta rääkis neile ka tähendamissõna: «Ega pime suuda pimedat juhtida teel? Eks nad mõlemad kuku auku?

40 Ei ole jünger õpetajast üle, aga iga koolitatu on samasugune nagu ta õpetaja.

41 Aga miks sa näed pindu oma venna silmas, palki iseenese silmas aga ei märka?

42 Kuidas sa võid oma vennale öelda: Vend, lase ma tõmban välja pinnu, mis on su silmas! ja ise ei näe palki oma silmas? Sa silmakirjatseja, tõmba esmalt palk oma silmast, siis sa näed tõmmata välja pindu, mis on su venna silmas!»

«Olge aina hellasüdamelised, nagu teie Isa on hellasüdameline! Ja ärge mõistke kohut ja siis ei mõisteta ka teie üle kohut! Ja ärge mõistke hukka ja siis ei mõisteta ka teid hukka. Laske vabaks ja teid lastakse vabaks! Andke ja teile antakse – ilus, pressitud, tihedaks raputatud, üle kuhjatud mõõt antakse teie rüppe, sest mis mõõduga te mõõdate, mõõdetakse teile vastu.» Aga Ta rääkis neile ka tähendamissõna: «Egas pime suuda pimedale teed juhatada – kas mitte nad mõlemad ei kuku auku?! Ei ole õpilane üle õpetajast, iga täielikult koolitatu aga saab olema nagu ta õpetaja. Miks aga näed sa heinapuru oma venna silmas, ent palki omaenda silmas ei pane tähelegi? Kuidas võid sa ütelda oma vennale: «Vend, las ma pühin puru su silmast ära!» – oma silmas palki nägemata! Silmakirjatseja, heida esmalt välja palk oma silmast ja siis seletad sa ära pühkida puru, mis su venna silmas.»

Sissejuhatatus

Kiriku pärimuse järgi on kolmanda evangeeliumi autoriks arst Luukas, kes oli sündinud Antiookias paganlike vanemate lapsena¹. Kuigi vahel on arvatud, et Luukas võis juba varasemalt kuuluda Jeesuse laiemasse õpilasteringi (nn seitsmekümne hulka), on kirikuisad valdavalt veendunud, et temast sai kristlane Pauluse kuulutustöö tulemusena, kelle saatjaks Luukas tema teisel ja kolmandal misjonireisil oli, jäädes Pauluse juure ka tema vangipõlvpäevil.

¹ Seda, et tegemist oli sünni poolest paganaga, võib järeldada apostel Pauluse sõnadest Kirjas koloslastele, kus apostel nimetab ainsaks ümberlõigatute hulgast tema juurde jäänud kaastöölisteks Aristarhost ja Markust, andes seejärel edasi tervitused ka «armsalt arstilt Luukaselt» (vt Kl 4:10–14).

Luuka evangeeliumi 21. peatükk toob ära Jeesuse ettekuulutuse Jeruusalemma hävitamise kohta, kuid ei maini selle ettekuulutuse täitumist, seega on tõenäoline, et evangeelium on kirjutatud enne aastat 70. Ning kuna evangeeliumi järg, Apostlite tegude raamat, lõpeb kirjeldusega Pauluse jõudmisest Rooma, kus apostel viibis [vähemalt] kaks aastat enne oma märtrisurma aastal 64, tundub üsna tõenäoline, et evangeelium on valminud hiljemalt 60. aastate esimesel poolel.

Olles ise endine paganausuline, väljendab Luukas oma evangeeliumis kindlat veendumust Jeesuses teostunud lunastuse universaalsusest: see ei ole mõeldud mitte ainult juutidele, vaid kõigile rahvastele: «Nõnda on kirjutatud, et Messias pidi kannatama ja kolmandal päeval üles tõusma surnuist. Ja Tema nimel peab kuulutatama meelearandust pattude andeksandmiseks kõigi rahvaste seas, alates Jeruusalemmast.» (Lk 24:46j)

Luuka evangeelium (nagu ka Apostlite tegude raamat) algab sissejuhatusega, milles raamatu esmase adressaadina märgitakse «üliaulist Teofilost²», samuti kirjeldab Luukas sissejuhatuses nii oma töömeetodit kui eesmärki: «Juba mitmed on võtnud kätte koostada jutustus neist asjust, mis meie seas on aset leidnud, nõnda nagu seda on meile edasi andnud need, kes ise algusest peale on seda oma silmaga näinud ja on saanud sõna sulasteks. Seepärast on mullegi tundunud õige, pärast kõigega algusest peale täpset tutvumist, kirjutada sinu jaoks, üliauline Teofilos, järgemööda kõik üles, et sa võiksid õppida tundma sulle õpetatud asjade usaldusväärst.» (Lk 1:1–4)

Arvatavasti oli Teofilos ristiusust huvitunud pagan, võib-olla ka juba ristimiskandidaadiks vastuvõetu, kes sellisena kehastab õigupoolest kogu inimkonda, kellele Kristuse jüngrid on kutsutud evangeeliumi kuulutama. Seda tasub ka evangeeliumi paremaks mõistmiseks pidevalt mees pidada, iseäranis kahest aspektist. Esiteks juba mainitud universaalsus: kristlik rõõmusõnum on mõeldud (ja möödapääsmatult vajalik) kõigile rahvastele.

Teiseks: kuna autori eesmärgiks ei ole mitte rahuldada lugejate uudishimu, vaid neid usuliselt veenda, on ta ajaloolisele tõepärasusele piinliku täpsusega truuks jääda püüdes³ oma teose üles ehitanud viisil, mis toob esile kristluse olulisimad õpetuslikud ja usutunnistuslikud tõed. Parimal viisil väljendavad seda taotlust ehk Emmause jüngrite loos öeldud sõnad: «Ja hakates peale Moosesest ja Prohvetitest, seletas Jeesus neile ära kõigist kirjadest selle, mis Tema kohta käib.» (Lk 23:27)

² Nimi Θεόφιλος tähendab «Jumala sõber».

³ Vt nt Lk 3:1j.

Keelelisi märkuseid

Olge – γίνεσθε – sõna γίνομαι tähendab «saama», «sündima». Siin kasutatud oleviku ajavormi on võimatu sõnasõnalt tõlkida, tõenäoliselt viitab selle sõna kasutamine sellele, et tegemist pole passiivse olemisega, vaid aktiivse üha ja üha teostuva saamisega, armuline olemise teadliku ja tahtliku aktiga.

Armulised – οἰκτίρμονες – sõna οἰκτίρων tähendab «kaastundlik»⁴, «halastav», «hellalt armastav», «hellasüdameline».⁵

Ärge mõistke kohut – μὴ κρίνετε – sõna κρίνω tähendab «eraldama», «eristama», «[välja] valima», «läbi katsuma», «hinnangut andma», «kohut mõistma (kohtuotsust langetama)», ka «hukka mõistma».

Ärge mõistke hukka – μὴ καταδικάζετε – sõna καταδικάζω tähendab «süüdi mõistma», «hukka mõistma».

Andke andeks – ἀπολύετε – sõna ἀπολύω tähendab «vabaks laskma», «vabaks päästma», «valla päästma», «minna laskma», «ära saatma», «[võlast] vabastama», «lahti mõistma», «andestama», «andeks andma».⁶

Hea – καλὸν – sõna καλός tähendab «ilus», «hea», «kaunis», «suurepärase», «väärtuslik», «vääriline»

Tihedaks vajutatud – πεπιεσμένον – sõna πιέζω tähendab «vajutama», «suruma», «[kokku] pressima», «pigistama».

Kuhjaga – ὑπερεκχυννόμενον – sõna ὑπερεκχύννω tähendab «ülevoolavalt välja valama», «üle kuhjama».

Tähendamissõna – παραβολήν – sõna παραβολή – «tähtsustamine», «võrdlus», «võrdum», «mõistukõne», «õpetussõna»⁷ – koosneb lähedust, sarnasust, seotust või ka vastandust tähistavast eessõnast παρὰ ja verbist βάλλω – «heitma», «viskama», «puistama».

Pime – τυφλὸς – sõna τυφλός – «pime» – tuleneb verbist τύφω – «suitsema».⁸

⁴ 1989. aasta Uues Testamendis: «kaastundlikud».

⁵ Septuaginta kasutatakse seda sõna οἰκτιρῶ vastena, mis tuleneb hellast, hellitavast ja kaastundlikust armastusest väljendavast sõnast οἰκτιρῶ – viimane on omakorda seotud sõnaga ἐμαῖα – «emaüsa».

⁶ 1989. aasta Uues Testamendis: «laske vabaks».

⁷ 1989. aasta Uue Testamendi tõlkes «mõistulugu» (Mt 13:24.31) ja «mõistujutt» (Mt 13:1.18.33j).

⁸ Niisiis on pime piltlikult öeldes see, kes on pimestatud ega saa näha tiheda, läbipaistmatu, musta suitsu tõttu.

Suuda – δύναται – sõna δύναμαι tähendab «võimeline olema», «suuteline olema», «[millekski piisavat] jõudu omama».⁹

Juhtida teel – ὁδηγεῖν – sõna ὁδηγέω koosneb sõnadest ὁδός – «tee» – ja ἡγέομαι – «juhtima», «juhatama» – ning tähendab «teejuhiks olema», «teed juhatama».¹⁰

Jünger – μαθητής – sõna μαθητής – «jünger», «õpilane» – tuleneb verbist μανθάνω – «õppima», «teadmisi omandama», ka «[tundma] õppima», «mõista/arusaada püüdma».

Koolitatu – κατηρισμένος – sõna καταρτίζω tähendab siin «täielikku ettevalmistust andma», «täiskoolitust andma».¹¹

Pindu – τὸ κάρφος – sõna κάρφος võib tähistada nii pindu kui ükskõik, millist väikest kübet või puru.¹²

Venna – τοῦ ἀδελφοῦ – sõna ἀδελφός – «vend» – koosneb eitavast eesliitest α ja sõnast δελφύς – «[ema-] üsa» –, tähistades nõnda eeskätt neid, kes on sama ema lapsed, ning ülekantult väga lähedasi inimesi.

Lase – ἄφες – sõna ἀφίημι tähendab «lubama», «laskma», «luba andma», «voli andma».

Tõmban välja – ἐκβάλλω – sõna ἐκβάλλω koosneb seestütlevast eessõnast ἐκ ning verbist βάλλω – «viskama», «heitma», «pilduma», «pillutama» – ning tähendab sõnasõnalt «välja heitma», «välja viskama».

Silmakirjatseja – ὑποκριτάς – sõna ὑποκριτής – «kõneisik», «tõlk», «näitleja», «teeskleja», «silmakirjatseja» – tähistas algselt kedagi, kes vahendas teiste kõnet, kõneles kellegi teise nimel või teise sõnu, omandades aja jooksul negatiivse tähendusvarjundi.

Näed – διαβλέψεις – sõna διαβλέπω tähendab «läbi nägema», «selgelt nägema», «seletama».¹³

⁹ Muuhulgas tulenevab siit lõhkeainet tähistav sõna «dünamiit» ja elektrigeneraatorit tähistav sõna «dünamo».

¹⁰ Sama sõna kasutab Etioopia kojaülem Filippuse poole pöördudes: «Kuidas ma võin arusaada, kui keegi mind ei juhata?» (Ap 8:31)

¹¹ 1989. aasta Uues Testamendis: «valmis koolitatu».

¹² Näiteks heinapuru, mis vastandub palgile vähemalt sama ilmekalt kui pind.

¹³ 1989. aasta Uues Testamendis: «seletad».

Sisuline analüüs¹⁴

Matteuse evangeeliumi Mäejutluse (Mt 5–7) vasteks on Luuka evangeeliumi kuuenda peatüki nn lagendiku- või väljajutlus¹⁵, mida aitab mõista lähtumine hüpoteesist, et Luuka evangeelium on kirjutatud õppematerjalina ristimiseks valmistujatele.

Jeesuse ümber on siin kolme liiki inimesi: evangelist teeb selgelt vahet *suurel rahvahulgal*, kelle hulka ei kuulu mitte ainult galilealased, vaid ka paljud, kes on tulnud «Juudamaalt ja Jeruusalemmast ning Tüürose ja Siidoni rannikualalt» (Lk 6:17), *jüngeritel* ja viimaks *kaheteistkümmel apostlit*, kelle valimisest oli juttu sellesamas peatükis (Lk 6:12–16).

Lagendikujutlus ei ole suunatud kogu rahvale, vaid jüngeritele (Lk 6:20), kelle all tulebki hilisemat (s.t evangeeliumi kirjutamise aega) silmas pidades mõista neid, kes valmistuvad ristimiseks (keda vanas kirikus nimetati vahel ka «kuuljateks» – vt Lk 6:27). Niisiis on lagendiku- või väljajutluse puhul vähemalt teatavas mõttes tegemist osaga kateheesist, mille struktuur on järgmine:

- Lk 6:20–26** Kaks teed: elu tee (õndsakskiitmised) ja surma tee (hädakuulutused);
- Lk 6:27–38** Uus Seadus: armastage, tehke head, õnnistage, tehke eestpalveid; ole järeleandlik, anna, ära nõua tagasi; tehke teistele, mida tahate, et tehtaks teile, ärge oodake vastutasu; ärge mõistke kohut, ärge mõistke hukka, andke andeks;
- Lk 6:39–49** Uus elu: pime peab saama nägijaks, [seni halb] puu peab hakkama kandma head vilja, eluhoone tuleb rajada kindlale alusele.

Need lagendikujutluse kolm osa võib võtta kokku järgmise kolme salmi abil:

«Nii, nagu te tahate, et inimesed teile teeksid, nõnda tehke neile!» (Lk 6:31)

«Olge armulised, nagu teie Isa on armuline!» (Lk 6:36)

«Selle mõõduga, millega teie mõõdate, mõõdetakse teile tagasi.» (Lk 6:38)

Jeesus ei pöördunud siin, nagu öeldud, mitte üleüldiselt kõigi inimeste poole, seega pole tegemist – vähemalt mitte otseselt – mingi universaalse moraaliõpetusega, vaid Ta kõneleb spetsiifiliselt oma jüngeritele, «neile, kes kuulevad».

¹⁴ Järgnevalt on osaliselt kasutatud 3. lugemisaasta 7. nelipühale järgneva pühapäeva tekstikäsitlust (Lk 6:27–31).

¹⁵ Lk 6:17j: «Ja kui Jeesus oli tulnud koos nendega mäelt alla, peatus Ta lagedas paigas; seal oli suur hulk Tema jüngreid ja väga palju rahvast kogu Juudamaalt ja Jeruusalemmast ning Tüürose ja Siidoni rannikualalt.»

Arvatavasti ei ole juhuslik seegi, et osa jutluses sisalduvatest õpetussõnadest on mitmuse, osa aga ainsuse teises pöördes: esimesed puudutavad mitte ainult üksikinimest, vaid kogukonda, antud juhul kristlaskonda või kogudust, teised aga isiklikult ja otseselt iga kristlast, sh ristimiseks valmistujaid.

Jeesuse jüngerite elu ja suhtumine peavad näitama, kes nad on – seda, et nad on Kõigekõrgema lapsed. Eeskätt väljendub see armastuses – mitte ainult sõprade, vaid ka vaenlaste, «tänamatute ja kurjade» armastamises (Lk 6:35) – ning oma Isa eeskujul armuline, hellasüdameline, kaastundlik olemises (Lk 6:36).¹⁶ Jumal on «halastaja ja armuline...pikameelne ja rikas haldusest» (Ps 103:8), ja sellised peavad olema ka Tema lapsed. Veelgi enam: armastus, olles Jumala olemus (1Jh 4:8), peab saama ka Jumala laste olemuseks, et nad võiksid püsida Temas ja Tema neis (1Jh 4:16).

Originaali sõnakasutus Lk 6:36 (γίνεσθε – vt vastavat keelelist märkust) näitab, et armuline, kaastundlik, hellasüdameline olemine ei saa olla midagi staatilist, vaid peab olema pidev «saamine», s.t halastava armastuse ja lakkamatu praktiseerimine. Ühtlasi näitab see, et tegemist on millegagi, mis ei kuulu enesestmõistetavana inimese langenud loomusesse, vaid milleks inimesega peab midagi toimuma, ta peab saama üheks sellega, kelle olemuseks on halastav armastus, s.t Kristusega ja Tema kaudu Isaga.

Konkreetselt tuleb see, mida tähendab Isa eeskujul armuline olemine ja selleks jätkuvalt saamine, esile kahes järgnevas salmis: «Ärge mõistke kohut... Ärge mõistke hukka... Andke andeks... Andke...» (Lk 6:37j) Siin on oluline aru saada, et kohtumõistmisest hoidumine ja andeksandmine ei ole mitte Jumala halastuse ja andestuse eeltingimuseks, vaid need võrsuvad Tema halastusest ja andestusest ning jumalikust õigeksmõistmisest, sest «selles on armastus – ei, mitte selles, et meie oleme armastanud Jumalat, vaid et Tema on armastanud meid ja on läkitanud oma Poja lepitushvriks meie pattude eest» (1Jh 4:10).

See, kas kristlane on võimeline suuremeelselt andeks andma ning hoiduma tema vastu eksinu hukkamõistmisest, näitab seda, milline on tema jumalapilt ja usk Jumalasse – just viimane määrab selle, milline saab olema tema kohta välja kuulutatav otsus viimses kohtus: «Sest kohus on halastamatu selle suhtes, kes ise ei ole halastanud, kuid halastus kiidab end kohtust kõrgemaks.» (Jk 2:13)¹⁷

Kohtumõistmisest ja hukka mõistmisest hoiduma manitsedes ei pea Jeesus silmas mitte loobumist inimühiskonna funktsioneerimiseks hädavajalikust õigusemõistmisest, vaid

¹⁶ Vrd ef 5:1j: «Võtke nüüd Jumal eeskujuks nagu armastatud lapsed, ja käige armastuses, nõnda nagu Kristus meid on armastanud ja on iseene loovutanud meie eest anniks ja ohvriks, magusaks lõhnaks Jumalale.»

¹⁷ Vrd ka Jh 5:24: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, kes kuuleb minu sõna ja usub Teda, kes minu on saatnud, sellel on igavene elu, ning ta ei lähe kohtu alla, vaid on läinud surmast ellu.»

oma kaasinimeste kohta igavikulise hukkamõistva otsuse langetamist, kellegi n-ö pörgusse saatmist, mis ei ole mitte ühegi inimese meelevaldas. Vastupidi: isegi ränga patu paljastamisel ja hukka mõistmisel tuleb püüelda patustanu hinge päästmise poole, osutades talle samasugust suuremeelsust, nagu me loodame Jumalalt iseenda suhtes. Jumala ainusündinud Poeg on meie eest kannatanud ja surnud, meie pattude andeksandmiseks, meie vabastamiseks patu, surma ja kuradi meelevaldast – Ta ei nõua meilt midagi samaväärset, vaid ootab üksnes, et oleksime valmis ka meie vastu eksinuile andeks andma, nad vabaks laskma, neil minna lubama.

Seda kõike ei pea me tegema mitte ainult hädapäraselt, vaid ülevoolavalt. Jeesus kasutab kõnekat pilti: «Andke, ja teile antakse – hea, tihedaks vajutatud, raputatud, kuhjaga mõõt antakse teie rüppe, sest selle mõõduga, millega teie mõõdate, mõõdetakse teile tagasi.» (Lk 6:38) Õpetussõnade raamatus öeldakse, et «kahesugune kaaluviht ja kahesugune vakk...on Issanda meelest jäledad» (Õp 20:10) – siin peetakse küll silmas ausust ja õiglust, kuid sama põhimõtte kehtib meie jumalasuhte ja inimsuhete puhul: kuna Jumal kingib meile oma armu ja kõike muud külluslikult, ülevoolavalt, ei ole Tal heameel millestki muust kui sellest, et meiegi anname samal viisil, mitte ainult piisavalt, vaid pressitult, tihedaks raputatult, kuhjaga ja ülevoolavalt.¹⁸

Jeesus tuli, et kinkida «pimedatele nägemist» (Lk 4:18) – Ta tegi seda nii füüsiliselt pimedate silmi kui vaimselt pimedate südameid avades: «Ja see sündis, kui Ta nendega lauas istus, et võttes leiva Ta õnnistas ja murdis ning andis neile. Siis avanesid neil silmad ja nad tundsid Ta ära. Ja Tema kadus nende silmist. Ja nad ütlesid teineteisele: «Eks meie süda põlenud meie sees, kui Ta teel meiega rääkis ja meile kirju selgitas?»» (Lk 24:30–32) Pimedate nägijaiks tegemine jätkub pärast Jeesuse surma, ülestõusmist ja taevasseinemist: need, kes usuvad Kristusesse, päästetakse pimeduse meelevaldast ja asetatakse Jumala Poja Kuningriiki (vrd Kl 1:13) – eeskätt toimub see kateheesi ja sellele järgneva ristimise kaudu, mida vanas kirikus nimetati ka «valgustumiseks».¹⁹

Muidugi ei piirdu pime olemine mitte üksnes füüsilise ega usulise pimedusega, vaid see võib olla ka moraalne:

«Kes ütleb enese olevat valguses, ja vihkab oma venda, on siiani pimeduses. Kes armastab oma venda, see püsib valguses ja ta ei ole pahanduseks. Kes aga vihkab oma venda, see on pimeduses ja kõnnib pimeduses ega tea, kuhu ta läheb, sest pimedus on sõgestanud tema silmad.» (1Jh 2:9–11)

«Ent kohus on see, et valgus on tulnud maailma, aga inimesed on armastanud pimedust enam kui valgust, sest nende teod on kurjad. Igaüks, kes teeb halba, vihkab valgust ega tule valguse juurde, et ta tegusid ei paljastataks.» (Jh 3:19j)

¹⁸ Ei tea, kuidas on praegu, aga aastaid tagasi oli taluturul alati kombeks, et müüja pani näiteks pärast kartulite kaalumist alati ühe või kaks mugulat lisaks, et hoiduda ostja tahtmatust petmisest.

¹⁹ Näiteks Justinus Märter ütleb oma Esimeses apoloogias (61): καλεῖται δὲ τοῦτο τὸ λουτρὸν φωτισμός, ὡς φωτιζομένων τὴν διάνοιαν τῶν ταῦτα μανθανόντων. – «Seda pesemist nimetatakse aga valgustumiseks, kuna nende asjade õppijate mõistust valgustatakse.» Sõna φωτισμός ladinakeelseks vasteks on *illuminatio*.

See, kelle ülesanne on ristimiseks valmistujaid õpetada, ei tohi olla pime: ta peab olema valguse laps, tema kaudu peab särama Kristuse valgus – õigupoolest peab ta ise olema «valgus Issandas» (Ef 5:8). Kui ta oleks endiselt pime, siis ei saaks ta teistele teed juhatada – vastupidi, nii tema kui tema juhitud kukuksid auku, langeksid igavese hukatuse kuristikku. Selline teejuht oleks silmakirjatseja, kes ei lähe taevariiki ise ega «lase sisse ka neid, kes tahaksid minna» (Mt 23:13).

Õpetamise eesmärk on see, et õpetatav saaks igakülgse, täieliku koolituse – kuna aga õpetaja ei saa kellelegi anda midagi muud kui vaid seda, mis tal endal on, siis peab temagi olema «täielikult koolitatud». See ei tähenda, et kristlane ja ristimiseks valmistujate õpetaja saab olla ainult keegi, kes on nii usuliselt kui moraalselt täiuslik – taolise nõude puhul ei oleks ühtegi väärilist õpetajat, sest isegi Paulus pidi tunnistama: «Mitte et ma selle oleksin saanud või oleksin juba täiuslik, aga ma püüan kätte saada seda, mille pärast Kristus Jeesus on minu kätte saanud. Vennad, ma ei arva endast, et ma selle olen kätte saanud, ühte aga ma ütlen: Ma unustan kõik, mis on taga, ja sirutun eesoleva poole, ma püüdlen sihtmärgi poole, Jumala üleva kutsumise võiduhinna poole Kristuses Jeesuses.» (Fl 3:12–14)

Nii ristimiseks valmistujate õpetajailt kui kõigilt kristlastelt nõutakse oma olukorra adekvaatset hindamist ja ausat tunnistamist, olgu selleks siis silmas olev pind või puru (vt vastavat keelelist märkust) või palk – just taolisest äratundmisest peab võrsuma halastav armastus ühes hoidumisega kohtu- ja hukka mõistmisest ning valmisolekuga jagada suuremeelselt kõike, mida ollakse Jumala armust ülevoollavalt vastu võtnud.

Võrdpilti pinnust (või heinapurust) ja palgist ei tohi võtta pelgalt silmakirjatsemise vastu suunatud hüperboolina, vaid selles tuleb näha tõsist olukorra kirjeldust: inimene, kelle silmas on palk, on võimetu nägema ja on seetõttu väga suures ohus, kusjuures palju parem pole ka selle lugu, kelle silmas on küll pisike, ent ebamugavust tekitav pind, mis paneb teda oma silma pidevalt hõõruma ja seetõttu nägemist ähmastab. Inimene, kelle selget äratundmist varjutavad – nii vaimulikus kui moraalses mõttes – mingid valearusaamad või patud, on teel igavesse hukatusse. Ühtlasi on ta võimetu aitama teisi, keda ohustavad nende oma patud, ükskõik, kui suured või väikesed nad kellelegi ka tunduksid. Jeesus ütleb, et sellele, kes teisi patule ahvatleb ja eksiteele meelitab, «oleks parem, kui tal oleks vesikivi kaelas ja ta heidetaks merre» (Lk 17:2).

Väljajutlus jätkub samal teemal, rõhutades, et «iga puu tuntakse ära...tema viljast» ning et «ei ole head puud, mis kannaks halba vilja, ega jälle halba puud, mis kannaks head vilja» (Lk 6:43j). See tähendab, et igaüks, kes ütleb end Jeesusesse uskuvat ja tahab Teda järgida, peab tooma «välja head oma südame heast tagavarast» (Lk 6:45) ning tegema Tema sõnade järgi (Lk 6:47) – siis ta jääb püsima otsekui kaljule rajatud hoone (Lk 6:48). Just seda Jeesus tahabki, sest Tema eesmärgiks ei ole mitte inimhingi hukata, vaid päästa (Lk 6:9).

Jutluseks

Nelipühale järgneva viienda pühapäeva teemaks on EELK Kirikukäsiraamatu järgi «Halastage!», ning teemat sissejuhatav tekst on järgmine: «Inimese asi ei ole oma ligimest hukka mõista, sest üksnes Jumalal on õigus kohut mõista. Meid kutsutakse üksteisele andestama ning edendama õiglust ja headust. Me kuulume patuste inimeste kirikusse, kes elab Jumala andeksandmisest.»

EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on esimese lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (Jn 3:1–5.10; 4:1–11) prohvet Joona teistkordse kutsumise ja läkitamise lugu, mis päädis sellega, et Niineve rahvas, kellele Joona kuulutas hävingut, pöördus patukahetsuses Jumala poole ja leidis armu. On tähelepanuväärne, et prohvet ise polnud Jumala otsusega rahul, vaid kritiseeris Teda Tema pika meelega pärast: «Sellepärast ma tahtsingi eelmisel korral põgeneda Tarsisesse, sest ma teadsin, et Sina oled armuline ja halastaja Jumal, pika meelega ja rikas heldusest ja et Sa kahetsed kurja.» Joona lugu näitab muuhulgas, kuivõrd parem on inimliku kohtu asemel langeda Jumala kohtu kätte – kuigi võiks arvata vastupidi.

Lugemiskava annab ka alternatiivse Vana Testamendi lugemise (Sk 8:16–17), milles Issand kutsus oma rahvast loobuma valest ja kurjast (sh valevandumisest ja ülekohtusest kohtumõistmisest) ning kõnelema ja tegema tõtt ja õigust.

Esimese lugemisaasta Epistlikis (Rm 14:7–12) on apostel Pauluse tõdemus, et keegi meist ei ela ega sure iseenesele, vaid me kõik oleme Issanda päralt, kellele me peame aru andma – muuhulgas sellestki, kuidas me oleme suhtunud oma kaasinimestesse. Paulus manitseb hoiduma kohtumõistmisest, väga selgelt samas mõttes, nagu seda teeb Jeesus Evangeeliumis.

Kõiki pühakirjalugemisi ühendabki kohtumõistmise teema, mille käsitlemisel tuleks ühelt poolt tuua esile see, et inimestel ei ole õigust (üleloomulikes asjades, meie igavest eesmärki silmas pidades) üksteise üle kohut mõista, rääkimata üksteise halastamatust hukka mõistmisest, kuna taolise kohtumõistmise õigus kuulub eranditult Jumalale. Teiselt poolt oleks aga hea avada jumaliku kohtumõistmise sisu ja tähendus (ning sellest võrsuv igavikulootus) mitte halastamatu karistusena ega kättemaksuna, vaid päästevahendina – täpselt nii, nagu tuleb esile prohvet Joona loos.²⁰ Jeesus ei ole tulnud mitte hukkama, vaid päästma. Temas on saanud avalikuks Jumala suuremeelne, ülevoolav armastus, mille osaliseks saavad kõik need, kes Temasse usuvad ja Ta vastu võtavad, olles kutsutud seda samasuguse ülevoolava suuremeelsusega jagama.

²⁰ Vrd ka Rm 2:3j: «Sina aga, oh inimene, kes sa kohut mõistad nende üle, kes niisuguseid asju teevad, ja teed ise sedasama – kas sa arvad, et pääsed Jumala kohtuotsusest? Või suhtud sa üleolevalt Tema helduse ja sallivuse ja pika meelega rohkusesse ega saa aru, et Jumala heldus tahab sind juhtida meelt parandama?»

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jeesuse sõnad tänases Evangeeliumis olid mõeldud Tema jüngritele – neile, kes olid Talle juba järgnenud, kes Temasse uskusid. Seejuures pidas Jeesus silmas oma jüngrite kutsumust olla Tema armu evangeeliumi kuulutajad. Selleks, et Jeesuse jüngrite kuulutus oleks usaldusväärne ja kannaks head vilja, peavad nad seda, mida nad usuvad ja kuulutavad, tõeks elama. Täpselt sama kehtib meiegi puhul: ka meie oleme kutsutud meile osaks saanud jumalikku päästet mitte üksnes vastu võtma, vaid seda jagama – nii, et meie elu kinnitaks meie sõnumit, sest kui meie teod on sõnadega vastuolus, siis pole hukkamise ohus mitte ainult meie ise, vaid ka need, keda me taolisel viisil silmakirjatsedes endaga kaasa tõmbame.
2. Parim viis – õigupoolest ainus viis – meie kätte usaldatud armusõnumit oma eluga kinnitada on järgida Jumala enda eeskujut: olla armuline, halastav, kaastundlik ja hellasüdameline nagu meie Isa; anda andeks, nagu meile on andeks antud; mõista, nagu me ise ootame, et meid mõistetak, ning hoiduda hukkamõistmisest, kuna me ei taha, et meidki hukka mõistetak. Need ei ole mitte ainult elementaarsed moraalinõuanded, vaid see, milline on meie suhtumine kaasinimestesse, peegeldab otseselt seda, milline on meie usk Jumalasse, milline on meie vahekord Temaga ja kuivõrd tõsiselt me võtame evangeeliumi sõnumit pattude andeksandmisest, jumalikust õigeksmõistmisest ja lunastusest, mille eest pole makstud millegi vähema kui Jumala enda ainusündinud Poja vereaga.
3. Peame võtma tõsiselt ka oma olukorda – nii vaimulikku kui kõlbelist olukorda. Tähtendamissõna pinnust ja palgist ei kõnele ju mitte ainult oma ligimese üle armutu kohtumõistmise silmakirjalikkusest, naeruväärsusest ja lubamatusest, vaid see räägib ka sellest, kuivõrd ränka ohtu meid seab see, kui laseme oma elus võimutseda patul: me oleme siis nagu pimedad, kes ilmtingimata kukuvad auku – veelgi hullem: kes langevad igavese hukatuse kuristikku. Sellises olukorras olles ei saa me aidata ei iseennast ega teisi – vastupidi, me tõmbame nemadki koos endaga hukatusse. Ainus, mis võib meid aidata, on Jumala arm – seesama arm, mille Ta on meile kinkinud oma Pojas, meie Õnnistegijas Jeesuses Kristuses. Tema on meie silmist selle hukatusliku palgi välja kiskunud – Ta on meie pattude palgil surnud, et me ei jätkaks oma elu kurjast ja ülekohtust pimestatuna, nõnda paratamatult igavesse hukatusse minnes, vaid võiksim valguse lastena elada igavesti Jumala, meie Taevase Isa Kuningriigi kirkuses. Selle armusõnumi jagamine – sõnade ja kogu oma eluga – on meie kui Jeesuse jüngrite suurim ja imeline kutsumus.